

Csókás Ferenc

A NÉPI VALLÁSOS ÉLET ÉS VEZETŐ SZEMÉLYEI BÉNYBEN

A hivatalos, vagyis a lelkipásztor és kántor által vezetett egyházi életen kívül, élénk vallásos népelet volt jellemző Bényben. Ez különösen a nagyobb ünnepek körül bontakozott ki (Karácsony, Húsvét, Pünkösöd), de kisebb intenzitással egész évben folyt.

Ezek vezetőit, irányítóit előénekesnek, előimádkozónak, processio-vezetőnek, búcsújárók vezetőjének vagy búcsújáró vezetőnek nevezték. Minden időszakban megvolt a fő vezető és a kisegítők; előfordult, hogy azonos időben több is, például az előénekes férfi, az előimádkozó nő volt. Egy-egy ilyen személy 20, 30, sőt némely 40 évig is viselte ezt a tisztséget. A faluban nagy tisztelet övezte őket, és legtöbbször igyekezett a mindennapi viselkedésével is bizonyítani „kiválasztottságát” (pl. nem voltak „rátartiak”).

Az egyházi év elején, advent első vasárnapján, szentmise előtt, a második harangszó után, amikor már elég sok hívő volt a templomban, az előénekes előimádkozott egy Miatyánkot és egy Üdvözlégyet, majd előénekléssel elénekelték a „Szállj a földre szárnyat öltve, Gábor angyalom” című éneket. Az előénekes elénekelt egy sort, a hívek utána énekelték, majd így végig az egész éneket. Néha előfordul, hogy az ének felénél egy másik előénekes veszi át a vezetést.

Sok kedvelt ének elhangzik vasárnaponként a mise előtt, karácsonykor olyan régi énekek is, melyek nincsenek meg az újonnan kiadott énekeskönyvekben. Az előénekesek, előimádkozók elődeiktől, ismerőseiktől tanulták meg, írták le saját maguknak az imákat és énekeket.

A vasárnapi mise előtti éneklés szokása ma is él, Szököl Károlyné előénekes vezeti.

Adventben, Karácsony előtt, december 15-23. között Bényben is megtartják a Szent Család-járást. Ez egy kilenced, azaz kilenc egymás utáni napon minden este másik család fogadja be a Szent Család szobrát. Első alkalommal, első napon a templomból indulnak a csoportok.

Ez a vallásos népszokás 1928-ban kezdődött Bényben, Takács Ferencné, született Kovács Mária kezdeményezésére, az Alvégyben. Akkor kilenc tagja volt a csoportnak, így csupán kilenc család tagjai vettek részt ezen az ájtatosságon. A következő években már több csoport létrejött és rokonok, ismerősök is bekapcsolódtak egy-egy alkalommal. A Szent Család szobrát gyertyás körmenettel vitték az egyik családtól a másikhoz.

1930-1970 között 3-5 csoport végezte ezt az ájtatosságot a faluban. Egy időben kimaradt, de 1992-ben már újra két csoport volt, ezek egyik összejövételére 62 személy gyűlt össze. Az előimádkozó és előénekes asszony bevont még 3-4 személyt, így együtt végzik az előimádkozást és előéneklést.

Ennek a népi szertartásnak az írásbeli anyaga teljes terjedelmében megtalálható Palus Zsigmondné vezetónél.

A karácsonyi ünnepek alatt, a templomban felállított betlehemnél litánia után a hívek magánájtatosságot végeznek; a lourdes-i Szűz jelenéseinek évfordulóján, februárban, szintén magánájtatosságot tartanak; húsvét előtt, a nagyböjt közepétől, az esti harangszó után a kerek kápolnában, a rotundában tartják a magánájtatosságot, nagyhéten pedig minden este szintén a templomban.

Nagycsütörtökön este, a templomi liturgia után fáklyás körmenetben mentek a fal határában lévő keresztetekhez, ott imádkoztak, énekeltek. Ezt Jézus-keresésnek nevezték.

Búcsújárások

Bény községtől 300 méterre, északnyugatra, a sáncvár külső gyűrűjének völgyében van egy kutacska, amely búcsújáró hely lett. Ez a búcsújáró hely az alsógaram-menti és alsópoly-menti magyar lakosság gyakran látogatott szent helye, melyet a lourdes-i Szűz tiszteletére szenteltek. Évente háromszor tartottak itt tábori istentiszteletet, melyet 1990 előtt 38 évig nem engedélyeztek.

Május hónapban minden szombaton este és a hó első vasárnapjának délutánján körmenetben látogattak el a hívek a kutacskához. Ezeket a körmeneteket és az ájtatosságot is az előénekesek, előimádkozók vezették; az énekekbe, imádságokba azonban bekapcsolódtak a hívek is.

A bényi hívek más búcsújáró helyeket is meglátogattak.

Kovács László, előénekes és előimádkozó, több évtizedig vezetett búcsújáró prosciót. Ez a következő módon zajlott:

A gyülekező a megbeszélte időben, a templomban volt. Amikor mindannyian együtt voltak, az előimádkozó elimádkozott egy indulás előtti imát, majd előénekléssel énekeltek egy éneket, volt egy közös ima és utána énekszóval indultak.

Elöl mentek a gyermekek, utánuk a felnőttek. A keresztet egyik gyerek vitte elől. Ha közelebbi búcsújáró helyre mentek, lobogókat is vittek magukkal. Az is előfordult, hogy a lobogók fogantyúját (rúdját), és a lobogót összetekerve külön vitték, majd amikor meglátták a szenthelyet, föltették a lobogókat a fogantyúkra.

Útközben a rózsafüzért imádkozták, majd előénekléssel énekeltek, – ima és ének váltotta egymást. Közben szüneteket tartottak, melyek alatt a búcsúvezető Kovács László ide illő példabeszédeket mondott, legendákat mesélt. Ő nagyon szeretett olvasni, bőbeszédű is volt, mondanivalóját az akkori bényi nyelvjárásban, szépen adta elő. Megszólításként az „ides híveim” vagy „kedves híveim”-et használta.

Amikor a *prosecio* olyan távolságba érkezett, hogy meglátták a szent helyet, letérdeltek mindannyian és megcsókolták a földet. Megérkezve a szent helyre énekszóval vonultak a kegyképhez vagy szoborhoz. Az előimádkozó elimádkozta a beköszöntő imádságot, aztán közösen is imádkoztak. Ezután étkezés, gyónás, magánájtatosság következett, majd mindannyian együtt vettek részt a szentmisen, ahol megáldoztak. A szentmise után az otthonmaradottak részére megvették a búcsúfiát: kegytárgyacskákat, szentképeket, mézeskalácsot.

Délután a kegyképnél, szobornál, elmondták a búcsúimát – köszönőimát és énekszóval elindultak hazafelé. A hazavezető út ájtatosságai hasonlóak voltak, mint jövetelkor, csak közben a búcsúvezető még felidézte a szentbeszéd egy-egy gondolatát vagy a búcsún nyert kegyelmeket.

A búcsúvezető feladata volt a fegyelmelés, rendtartás is: az ő engedélye nélkül nem mehetett el senki a búcsúsok közül, „nem különködhetett”. Ha valaki mégis kihágást követett el, annak térden állva háromszor meg kellett kerülnie a keresztet és a végén megcsókolnia.

A bényi búcsújárók legtöbbször látogatott szenthelyei:

1919 előtt: Márianosztra, Máriaczell, Szentkereszt (Esztergom járás).

A trianoni szerződés után: Sastyin, Csatka, Máriatal-Máriavölgy, Selmecbánya. Az 1930-as években: Pozba. A legutóbbi évtizedekben: Érsekújvárcinkula, Mátraverebély-Szentkút, Csallóköz- Szent Antal. 1992-ben Lourdes-ba, illetve Rómába is zarándokolhattak a hívek.

A vallásos élet vezető személyiségei Bényben, a XX. század folyamán, működési idejük sorrendjében:

Férfiak:

Kovács László (1900-1930)
Patus Ignác
Páldi Vince
Dávid Géza

Nők:

Tóth Julianna (kb. 1900-1930 között)
Vincze Jánosné sz. Bácskai Borbála
Székely Ágnes
Kecskés Ferencné sz. Takács Borbála (1925-1940)

Janelka Imre (templomatya)
Takács Ferdi
Takács Ferenc
id. Csókás Ferenc
Veres Rudolf
Hugyec Péter

Kovács István
Szabó Péter
Herman Sándor
László László
Juhász Vince
Takács Gyula

Katona Lőrincné sz. Palus Viktória
Takács Ferencné sz. Kovács Mária
Hugyec Péterné sz. Palus Piroska
Tóth Imréné sz. Páldi Rozália
Palus Zsigmondné sz. Hugyec Terézia
Török Máténé sz. Bugárdi Julianna
(1961-1992)
Csonka Józsefné sz. Szabó Gizella
Szököl Károlyné sz. Dávid Gizella
(1992-től)

Palus Zsigmondné sz. Hugyec Terézia (1920), előimádkozó és előénekes ének- és imafüzet gyűjteménye:

- Kézzel írott ének- és imafüzetek – 4 db. (30-50 oldalasak)
- Szent Családról írott – 4 db.
- Nyomtatott kiadás a Szent Családról – 2 db.
- Búcsújáró imák és énekek, és az egyházi év különböző alkalmaira kiadott nyomtatott füzetek – 20 db.

Adatközlők:

Polcsák Imréné sz. Csókás Lujza 1905
Jankus Ernőné sz. Takács Katalin 1914
Palus Zsigmondné sz. Hugyec Terézia 1920
Csókás Ferencné sz. Jankus Julianna 1932

Kinyílt a legszebb virág...
(Dallama: Szív és lélek zeng égi dalt)

Kinyílt a legszebb virág,
a bényi szent kutacskánál,
Itt ragyog a legszebb rózsa,
Boldogságos Szűz.

Itt tündöklük ez oltáron,
Mint a harmat a rózsákon,
Itt ragyog az Isten anyja
a bényi kis kápolnában.
Piros pünkösdi szép rózsa,
A Szentlélek szép mátkája,

Üdvözlégy, óh legszebb virág,
Kitől gyógyul egész világ.

Jöjjön ide a bús árva,
Mert itt van a legjobb anya,
Ki az árvát vigasztalja,
E bényi kis kápolnában.

Jöjjetek hát bús özvegyek,
Ne hulljon a bús könnyetek,
Itt a vigasztalás anyja,
A bényi kis kápolnában.

Hogyha üt majd a végóra,
Jöjj el hozzánk Szűz Mária,
Szent fiadat kérd érettünk,
Mennyszágba bemelessünk.

Köszöntünk Szűz Mária!
(Dallama: Ez nagy szentség valóban...)

Köszöntünk Szűz Mária,
Úr Jézus szent anyja,
a bényi kis kápolnának színes csillaga.

Eljöttünk oltárodhoz,
Leborulunk lábadhoz,
Hogy tégedet megköszöntsünk piros Pünkösdkor.

Piros Pünkösdek napján,
Sok ezren ezt kiáltják:
Üdvözlégy, óh Szűz Mária, jó édesanyánk.

Eljöttünk, mint jó gyermek,
Hogy téged megköszöntsünk,
E szavakat énekeljük, mennyszágba bemelessünk,
szép Szűz Mária.

Óh, bényi drága kis völgy,
Kiben fényes nap fölkelt,
Itt köszöntjük Szűz Máriát, mindnyájunknak
édesanyját,
szép Szűz Máriát.

Hogyha üt majd végóránk,
Jöjj el hozzánk szűz anyánk,
Kérd értünk szent fiadat, az Úr Jézus magzatodat,
jó édesanyánk.

Egy Miatyánk és egy Üdvözet...
Óh, bűn nélkül fogantatott Szűz Mária,
könyörögj érettünk,
kik hozzád menekszünk.)

POPULAR RELIGIOSITY AND ITS ORGANISERS IN
THE VILLAGE OF BÉNY

FERENC CSÓKÁS

The author introduces popular religious customs and their organisers. He not only mentions the most attractive pilgrimage places in the region but presents the sacred well of Bény. He gives a detailed account on the pilgrimages led by László Kovács in the 1920s.

